

1. ŠKOLU V PŘÍRODĚ ZŘÍDIL NA LIBEŇSKÉM OSTROVĚ PAN UČITEL EDUARD ŠTORCH (1878–1956),

který žil a pracoval v Praze s menšími přestávkami od roku 1903. Vadilo mu totiž, že mnoho pražských škol nemá dvorek ani zahradu, a na toto téma napsal: „*Moderní zoologická zahrada zabezpečuje každému zvířeti volný výběh, moderní škola – tak daleko ještě není.*“ Chtěl pomoci alespoň svým žákům z Jindřišské ulice, kde učil v letech 1921–1933, a tak si pronajal roku 1925 pozemek v severní části Libeňského ostrova, který byl v záplavové oblasti, a tudíž nevyužitelný ani jako pole, a zřídil tu **Dětskou farmu**. Její stavbu i provoz **financoval ze svého**, přičemž peníze si na to vydělával tím, že učil nad rámec svých povinností, přednášel a roku 1925 dokonce prodal za 16 000 Kč Národnímu muzeu svoji milovanou archeologickou sbírku. Díky tomu mohl platit za pozemek nájem, který podle smlouvy ze 4. dubna 1925 činil ročně 256 Kč (za což bylo možno v té době koupit např. 4 q brambor). Najal také tesařského dělníka, jemuž chodil s dětmi pomáhat o volných půldnech i nedělích, takže tu postupně vyrostla místo původních provizorních přístřešků hlavní budova zahrnující velkou světnici, komoru, kůlnu i verandu, a vzniklo koupaliště a travnaté hřiště.

*Hlavní budova Dětské farmy
zřízené Eduardem Štorchem na
Libeňském ostrově.*



Dne 23. dubna téhož roku byla dokončena ještě stavba Děvína, malého dřevěného domku pro dívky, které v ní měly šatnu, a na pozemku byly zryty záhonky a vysázeny ovocné stromky. Stavební dříví si chlapci vyprosili „na všech větších stavbách a bouráčkách v Praze“, a buď je splavili, nebo nosili na ostrov po mostě*.

* Libeňský ostrov byl od roku 1903 spojen s pevninou provizorním, 446 metrů dlouhým dřevěným mostem, přeneseným sem od Národního divadla, kde byl postaven poté, co roku 1898 dosloužil Řetězový most Františka I., předchůdce dn. mostu Legií. Nový, 780 metrů dlouhý Libeňský most byl postaven v letech 1924–1928.

Škola v přírodě, vzdálená od školní budovy v Jindřišské ulici 30 až 40 minut pěší chůze, **začala fungovat po prázdninách roku 1925**, děti se v ní střídaly, při výuce byl dodržován normální rozvrh hodin, ale po vyučování pobývali žáci až do večera „na vzduchu a slunci“, bavili se i pracovali. Zhotovili lavičky, stůl a plot, zasklili okna, natírali, spravovali nářadí a starali se o zahradu, která jim poskytovala „hojnost ovoce, zeleniny“. Na ostrově dostávali svačiny, čaj a polévku, zatímco ostatní jídlo si nosili z domova. Všem se tu velmi líbilo, a když někdo zlobil, stačilo prý pohrozit, že bude muset z farmy odejít, a byl z něj rázem „beránek“.

Na školu v přírodě se přišel podívat mj. **T. G. Masaryk**, který **poslal E. Štorchovi 1 000 Kč jako příspěvek na zakoupení loďky**, film zde natočil štáb Elekta-Journalu, v novinách vycházely oslavné články a přijelo sem na exkurzi i několik zahraničních kulturních pracovníků. Bohužel roku 1934 musela Dětská farma na příkaz magistrátních úředníků ostrov vyklidit.

* * *

Eduard Štorch se dětem věnoval mimo vyučování i dalšími způsoby. Vedl **kurzy bruslení a plavání** i **skautský oddíl**, v létě vozil své žáky **k Jaderskému moři** a v zimě pro ně pořádal na horách **lyžařské kurzy**, které mívaly až 400 účastníků. Těm z chudých rodin poskytoval ze svého finanční pomoc, a když jeho fejetony o lyžování otištěné roku 1922 v Ná-

rodní politice a v Čase vyvolaly velký ohlas a firmě V. J. Rott zvýšily tržby za lyže, požádal, aby onen „*sportovní velkozávod*“ věnoval za tuto propagaci malým skautům lyže. Došlo jich několik párů a na další dostaly děti výrazné slevy. (Firma Rott sídlící na Malém náměstí se sice zpočátku specializovala pouze na železářství, ale postupně se propracovala k tomu, že ve svých jedenadvaceti odděleních nabízela vše – od sportovních potřeb až po „*kompletní vybavení továrny*“.)

Protože E. Štorch se zajímal o **archeologii**, vykopal se svými žáky např. v Kobyliších dva pohárky, v cihelně na Vlachovce kosti divokých koní a velký mlýnek na zrní a **v ulici Na Korábě kel a část nohy mamuta**. Právě tento nález ho prý inspiroval nejprve k tomu, aby svým malým pomocníkům cestou z naleziště vyprávěl příběh, který si pohotově vymyslel a v němž líčil, jak v těchto místech pravěcí lovci chytili do jámy mamuta, kterého oni nyní společně našli. Roku 1907 vydal stať „Člověk diluviální“, z níž nakonec vznikli slavní „**Lovci mamutů**“, kteří se dočkali **dvánácti vydání a byli přeloženi i do japonštiny**. Děj knihy sice jak známo začíná ve Věstonicích, ale jeho hrdinové nakonec dojdou až na Bílou skálu, nacházející se v místě dn. nemocnice Bulovka. Za zmínku jistě stojí, že vše, co E. Štorch ve svých knihách popisuje, chtěl mít podložené vlastní zkušeností, a tak **zkoušel např. v křivoklátských lesích stahovat zvířata či rozdělovat oheň tak, jak to dělali jeho literární hrdinové**.

* * *

S manželkou Boženou, která mu byla vždy oporou, se E. Štorch oženil 27. dubna 1907. V Praze bydleli nejprve ve smíchovské **Lidické ulici čp. 400/39** a roku 1922 se přestěhovali do **ulice Elišky Krásnohorské čp. 123/10**.

Bohužel roku 1935 ho **těžce zranil nedisciplinovaný lyžař** a způsobil mu otřes mozku a zranění levé nohy; jeho zdravotní stav se stále zhoršoval, takže byl poslán 1. června 1937 na dočasný odpočinek a 1. ledna 1939 do trvalé penze.

Spisovatel, který za 78 let svého života napsal sedmdesát osm knížek, zemřel 25. června 1956 a o tři dny později měl pohřeb ve Strašnickém krematoriu; pochován je v obci Lobeč na Mělnicku.

2. NA VÁCLAVSKÉM NÁMĚSTÍ V HOTELU ADRIA ČP. 784/26 BYL ZATČEN GUSTAV FRIŠTENSKÝ (1879–1957),

slavný český zápasník (který doma v dn. Křečhoři u Kolína oral již ve svých šesti letech). Došlo k tomu v únoru roku 1944, kdy přijel do Prahy jako jednatel profesionálních zápasníků na setkání funkcionářů svazu. Gestapo se totiž dozvědělo, že se zapojil do odbojové činnosti, byl členem organizace připravující na Olomoucku po skončení války převzetí moci a dával tajně peníze rodinám popravených či zatčených. Z hotelu, kde bydlel a jednal, byl odvezen nejprve **do Petschkova paláce**, pak do **vazební věznice na Pankráci**, ale nakonec byl po internaci ve Vratislavi, v Brně a v Olomouci propuštěn, neboť se na radu spoluvězně, profesí právníka, k ničemu nepřiznal. Olomoucké gestapo ho sice znovu zatklo, ale díky manželce Miroslavě, která kohosi podplatila zlatými šperky, se mohl po necelém roce vrátit domů natrvalo.

Frištenský však měl **na Prahu** díky svým sportovním aktivitám **příjemnější vzpomínky**. Například v květnu roku **1904** se **v sále** prvního patra **Plodinové burzy** na Senovážném náměstí čp. 866/29 utkal se svým největším domácím soupeřem Josefem Šmejkalem (1879–1942), v roce **1913** zápasil nejprve v červnu **na letenském hřišti Slavie** a v srpnu **na Žofině** a roku **1929** se **v sále Lucerny** stal mistrem Evropy.

Úsměvná je vzpomínka pamětníka na **večeři, kterou si** tento nadšený sportovec **dopřál v jídelně Obecního domu** večer před zmíněným žofinským zápasem. Začal prý roštěnkou, pak si objednal šunku, rostbíf a kapra v rosolu, a skončil dvěma porcemi švestkového koláče a omeletou se vařeninou; vše zapíjel – jak bylo jeho zvykem – minerálkou. Na zvědavou otázku, zda takto stoluje denně, přiznal, že onoho večera se „**předzásobil**“, **neboť v den zápasu nikdy nejlí**.

O tom, že v množství porcí ho mnozí kolegové trumfli, svědčí večeře, kterou onoho večera spořádal **v téže jídelně jeho estonský soupeř, tehdejší mistr světa Georg Lurich**. Dopřál si biftek, roštěnku, dvě porce raků, tři porce šunky a na závěr si chtěl nechat naservírovat nadívané holoубě. To však už nebylo k dispozici, a tak nazlobeně přešel z Obecního domu do **kavárny Continental v ulici Na Příkopě čp. 1047/17**, kde si dal kávu, tři vejce natvrdo, talíř sladkých zákusků, dvě sklenice mléka a mine-

rálku. A to prohlásil, že onoho večera není při chuti, neboť se obává, že by se mu před tak důležitým zápasem po „normální“ večeři špatně spalo.

3. O KOUPI SLAVNÉ „VELRYBÍ“ KOSTRY PRO NÁRODNÍ MUZEUM ROZHODL DR. ANTONÍN FRİČ* (1832–1913),

jeden z bratrů J. V. Friče, významný český přírodovědec, geolog, paleontolog, profesor zoologie na Karlo-Ferdinandově univerzitě** a správce muzejních zoologických a paleontologických sbírek. Nosil coby uniformu modrou rubášku s bílou řeznickou zástěrou a kulatou červenou čepičku se zlatým vyšíváním a třapcem, původně pracoval (a v letech 1852 až 1864 či 1869 i bydlel) v **Nostickém paláci Na Příkopě čp. 858/20** (kde sídlilo Národní muzeum – viz zajímavost č. 30) a později se přestěhoval na Václavské náměstí do domu čp. 805/60 v bloku mezi Krakovskou a Mezibranskou, takže to měl do nové muzejní budovy (dnes zvané historická) pár kroků.

* Antonín Frič chodíval do muzea sídlícího tehdy na Hradčanech ve Šternberském paláci s otcem Josefem Fričem už jako desetiletý, zajímal se o ornitologii a koupil od krčského lesníka sbírku českého ptactva, kterou postupně doplňoval. Roku 1852 byl díky J. E. Purkyněmu jmenován neplaceným asistentem zoologického oddělení muzea a nakonec se stal ředitelem muzejních zoologicko-paleontologických sbírek.

A. Frič byl také jedním z odborníků, kteří **stáli u vzniku první české terénní laboratoře a současně první hydrobiologické stanice na světě**: šlo o tzv. létační stanici, již se stala v podstatě dřevěná bouda sestávající z osmdesáti dílů a určená pro výzkum „obyvatel“ českých řek, jezer a rybníků. Poprvé byla postavena za dvě a půl hodiny dne 2. června roku 1888 **na severním břehu rybníku v Dolních Počernicích**, pracovat začala 15. června a součástí jejího vnitřního vybavení byla mj. „malá chamottová kamínka“. Přírodovědci měřili směr a sílu větru, teplotu vody a vzduchu a zkoumali vzorky planktonních živočichů a řas i rybníční dno; vzorky odebírali i v noci či pod ledem.

** Vysvětlení tohoto názvu dn. Univerzity Karlovy najdete v pasáži „Univerzita Karlova nebyla vždy jen pýchou Prahy“, zařazené do I. dílu knihy „Co v průvodcích nebývá“.

Příběh zmíněné kostry začal ve chvíli, kdy za listopadové bouře roku 1885 zůstala u ostrova Lyngöy nedaleko jihonorského Bergenu ležet **mezi skalisky přes 22 metrů dlouhá uhynulá samice plejtváka myšoka***.

* Plejtvák myšok **patří** – spolu s velrybou, sviňuchou a delfínem – **mezi kytovce**. Je to savec, neboť je teplokrevný, dýchá vzduch pomocí plic, samičky rodí živá mláďata a živí je mateřským mlékem; po plejtváku obrovském je **druhým největším tvorem na Zemi. Tvrzení, že Národní muzeum hostí velrybu, přežívá z 19. století, kdy se všem kytovcům říkalo velryby.** Za zmínku možná stojí, že kytovci pohybují ocasem nahoru a dolů, zatímco ryby jím pohybují ze strany na stranu. Samice plejtváka myšoka jsou březí jeden rok.

Velrybářská společnost začala její tělo porcovat a očištěnou, 4 030 kg (tedy čtvrtinu tramvajového vozu) vážící kostru **nabídla předním evropským muzeím** za 2,5 tisíce zlatých. Antonín Frič si uvědomil, že takový exponát by pražské muzeum jaksepatří zviditelnil – a jak víme, měl pravdu. Protože však nedisponovalo takovouto částkou, obrátil se na svého bratra Václava (1839–1916), od roku 1862 majitele velkého pražského obchodu s přírodninami, lákajícího zákazníky na adrese U Bílého kohouta ve Vladislavově ulici (který musel jeho syn Jaromír roku 1959 věnovat státu). Ten po konzultaci s Vojtou Náprstkem (1826–1894) vyhlásil **veřejnou sbírku**, na níž se sešlo za krátkou dobu tolik peněz, že v polovině roku 1887 mohlo začít ukládání rozložené kostry do beden. Dorazila do Čech ještě před Vánoci, po vybalení byla **očištěna** a do dokončení nové budovy Národního muzea na Václavském náměstí byla **prozatímně umístěna v Českém průmyslovém muzeu Vojty Náprstka** (dnes zv. Náprstkovo) **na Betlémském náměstí.** (O tomto muzeu najdete zajímavosti v kapitole

„Vojta Náprstek – telefonující novotář, který se dal i zpopelnit“, zařazené do knihy o historii Prahy, nazvaného „Co v průvodcích o Praze nebývá.“) Protože se zde nevešla do žádné místnosti, byla rozdělena na dvě části a usazena na železnou, na podlaze stojící podpěrnou konstrukci, kterou tři měsíce montovali zaměstnanci firmy Václava Friče. **První zvědavci si ji zde mohli prohlédnout v listopadu roku 1888** (tedy tři roky po smrti plejtváka myšoka); novináři tehdy psali o tom, že se dostavilo „*vybrané obecenstvo, zástupcové musea a university, i četné dámy. Od té doby putují tisíce a tisíce do průmyslového musea, kde výstava se nalézá, by podívovaly se mořskému obru, který na souši vůbec a v Praze zvláště jest tak vzácným hostem.*“ Zpočátku se o tomto unikátním exponátu konaly denně přednášky jistého profesora, které doplňovala tři velká vyobrazení o rozměrech 2,5 krát 1,25 metru. Na **hostinu, uspořádanou v hrudním koši plejtváka myšoka** na rozloučenou s Náprstkovým muzeem, zval text na pozvánce tohoto znění: „*Kolik velryb bídně zmizelo se světa v tlamách žraloků... , já však stanu po staletí v nádherné budově musea, snad na místě, kde v dobách předpotopních proháněli se praotcové a pramatky mé!*“ Jak konstatoval soudobý tisk, podávalo se tu velrybí maso, které však nikomu nechutnalo; s ohledem na tehdejší výše zmíněnou terminologickou nepřesnost je však dnes již nesnadné říci, zda se servíroval plejtvák myšok, či skutečná velryba.

Než se kostra nastěhovala **roku 1892 do Národního muzea**, musela být **odmaštěna parou**. Ujala se toho smíchovská Ringhofferova továrna, která měla jako jediná dostatečně velké nádoby, do nichž bylo možno kosti uložit. **Zápach provázející tuto proceduru a pronikající do okolních ulic prý byl tak silný, že vyvolával protesty zděšených obyvatel.** Kostra, kterou zaměstnanci Václava Friče sestavili podle kostry nedonošeného velrybího mláděte, byla v místnosti číslo 10 druhého patra Národního muzea usazena na konstrukci stojící na podlaze. Protože by se sem však nevešla, musela být **o několik ocasných obratlů zkrácena**.

Jelikož ani nádoby smíchovské továrny nedokázaly pojmout všechny kosti (zejména lebku, která vážila půldruhé tuny), odkapával z kostry tuk až do roku 1965. K dalšímu odmaštění došlo v prostorách muzea v letech 1965–1967 během generální rekonstrukce zoologických sbírek, po níž byl skelet zavěšen na traverzu upevněnou deseti ocelovými nosníky.